

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm**Yttrande över betänkandet Vissa polisfrågor – säkerhet vid förhör samt kränkningersättning (SOU 2018:75)**

(Ju2018/04487/L5)

Riksdagens ombudsmän har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Vissa polisfrågor – säkerhet vid förhör samt kränkningersättning.

I betänkandet föreslås att en polis ska få kroppsvisitera en person som ska förhöras i Polismyndighetens eller Säkerhetspolisens lokaler för att söka efter vapen eller andra farliga föremål, i den utsträckning som är nödvändig av säkerhetsskäl. Med utgångspunkten att det finns ett behov av att säkerställa att vapen och andra farliga föremål inte tas in i polisens lokaler har jag inga synpunkter på att det införs möjligheter att kontrollera att det inte sker. Jag har dock synpunkter på den närmare utformningen av förslaget.

Förutsättningarna för kroppsvisitation

Utredningen föreslår att kroppsvisitation ska få ske endast om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Det innebär att det måste finnas någon omständighet som i det enskilda fallet talar för att det finns en konkret fara för säkerheten. En sådan omständighet kan enligt utredningen t.ex. vara förhörspersonens tidigare brottslighet, tillhörighet till en kriminell gruppering, psykisk sjukdom eller tidigare aggressivt uppträdande.

Enligt min mening har den föreslagna konstruktionen flera brister. Den förutsätter att beslutsfattaren har relativt god förhandskänning om förhörspersonen, vilket riskerar att leda till att kroppsvisitationer inte kommer att genomföras i de fall där det faktiskt finns ett behov av en kontroll. Bestämmelsen riskerar därmed att inte bli effektiv. Vidare innebär konstruktionen en risk för att det misstänkliggörande som en visitation på de föreslagna grunderna medför försvårar genomförandet av ett meningsfullt förhör. Mot den bakgrunden finns det skäl att överväga en reglering som skulle ge rätt till rutinmässig kontroll av förhörspersoner i de aktuella situationerna, med undantag för de fall där det står klart att en sådan kontroll inte behövs.

Som skäl för att inte föreslå en rutinmässig kroppsvisitation hänvisar utredningen till att begränsningar av grundlagsfästa fri- och rättigheter inte får göras mer ingripande än vad omständigheterna kräver med beaktande av ändamålet med åtgärden. Som utredningen konstaterar kommer emellertid den föreslagna regleringen innebära att det som regel är tillräckligt med en visitation bestående i att en polis känner i eller utanpå fickor och kläder, samt eventuellt kontrollerar medförda väskor eller liknande. Det integritetsintrång som det innebär för en enskild att bli föremål för en sådan åtgärd i samband med inpassering till polisens lokaler är enligt min uppfattning begränsat. Intresset av trygga förhållanden på arbetsplatsen för de som arbetar med brottsbekämpande verksamhet väger däremot tungt. En rätt till rutinmässig kroppsvisitation i de aktuella situationerna vore därför enligt min uppfattning en godtagbar begränsning av det grundlagsfästa fri- och rättighetsskyddet.

Utredningen hänvisar vidare som skäl för att inte föreslå en rutinmässig kroppsvisitation till att det finns en risk för att vittnen och målsägande blir än mer obenägna att lämna uppgifter till polisen om de rutinmässigt skulle bli föremål för kroppsvisitation i samband med förhör. För egen del har jag svårt att se att en ordning med rutinmässig kroppsvisitation av den som ska förhöras i polisens lokaler skulle ha någon effekt på en persons benägenhet att lämna uppgifter till polisen. Då framstår den risken som större med utredningens förslag, som ju innebär ett mer tydligt misstänkliggörande av den som blir föremål för visitation.

Sammantaget är det alltså min uppfattning att man i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör överväga en annan utformning av möjligheten att kroppsvisitera förhörspersoner.

Kroppsvisitation av vårdnadshavare och andra anhöriga

Som utredningen konstaterar kommer det att finnas situationer där det i och för sig vore befogat att av säkerhetsskäl kroppsvisitera vårdnadshavare och andra anhöriga som vill närvara vid ett förhör. Med hänvisning till det utrymme som finns att av utredningsskäl neka närvarorätt eller att låta den anhörige följa förhöret i ett angränsande rum bedömer dock utredningen att det inte bör införas en rätt att kroppsvisitera vårdnadshavare och andra anhöriga.

Jag konstaterar att den möjlighet att neka en vårdnadshavare och andra anhöriga rätten att närvara vid förhör som utredningen pekar på inte är heltäckande. Avsaknaden av en möjlighet att kroppsvisitera vårdnadshavare och andra anhöriga kommer vidare att kunna leda till att t.ex. en vårdnadshavare som av säkerhetsskäl nekas att närvara vid ett förhör inte kommer att ha någon möjlighet att frivilligt underkasta sig kroppsvisitation för att på så sätt kunna få närvara vid förhöret. Det är därför min uppfattning att man i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör överväga att införa en möjlighet att kroppsvisitera även vårdnadshavare och andra anhöriga.

Skyldigheten att underkasta sig kroppsvisitation

Enligt utredningen följer det av det förhållandet att förhörspersonen inte är omhändertagen – och därför inte heller kan kvarhållas – att förslaget inte ger någon möjlighet att använda tvång. Den generella utgångspunkten är dock att polisen får använda våld för att verkställa en kroppsvisitation (se 10 § första stycket 4 polislagen). Den föreslagna ordalydelsen ger inte uttryck för att den möjligheten inte skulle gälla för den nya bestämmelsen. Tvärtom har den samma konstruktion som i bestämmelserna om kroppsvisitation i 19 § andra stycket polislagen och 28 kap. 11 § rättegångsbalken.

Enligt 23 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken får den som utan giltig orsak underlåter att följa en kallelse att inställa sig till ett förhör hämtas till förhöret. Utredningen föreslår att det uttryckligen ska anges att den som vägrar underkasta sig kroppsvisitation ska anses ha underlåtit att inställa sig till förhöret. I betänkandet anges att den föreslagna bestämmelsen syftar till att tydliggöra att hämtning kan ske till ett senare förhör (se s. 61).

Jag delar utredningens bedömning att det bör vara möjligt att hämta den som vägrat underkasta sig en kroppsvisitation. Enligt min uppfattning kommer man dock – i de fall där man bedömer att förutsättningarna för hämtning är uppfyllda – regelmässigt ha skäl att besluta om omedelbar hämtning av förhörspersonen. Den bestämmelse utredningen föreslår hindrar såvitt jag kan bedöma inte att det sker. Det är också rimligt med hänsyn till intresset av effektiva brottsutredningar och till polisens begränsade resurser. Det går knappast att motivera en ordning där man i stället låter förhörspersonen lämna polisstationen för att sedan hämta denne till ett senare förhörstillfälle.

Med utgångspunkten att den som inte vill underkasta sig en kroppsvisitation kan bli hämtad omedelbart blir det enligt min mening i många fall inte fråga om någon reell frivillighet. Det bör därför övervägas om inte den föreslagna möjligheten att kroppsvisitera förhörs personer bör vara förenad med en rätt att använda tvång, i vart fall när det gäller den som efter kallelse inställt sig till ett förhör i polisens lokaler. En liknande konstruktion förekommer redan på annat håll i lagstiftningen (se 6 § andra stycket lagen om säkerhetskontroll i domstol).

Cecilia Renfors

Per-Ola Cullin